

Prof. dr hab. Mirosław Szymański
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie

Warszawa, 12 maja 2017 r.

O c e n a
pracy doktorskiej mgr Katarzyny Sochy
Znaczenie technologii informacyjnej w kształtowaniu kompetencji kluczowych
uczniów szkoły ponadgimnazjalnej

Temat podjęty w tej pracy ma duże znaczenie społeczne i pedagogiczne. Odwołując się do wypowiedzi wielu naukowców, a także dokumentów ważnych instytucji krajowych i europejskich, mgr Katarzyna Socha już we wstępie zwraca uwagę na to, że tworzenie się społeczeństwa opartego na wiedzy powoduje wzrost roli edukacji we współczesnym świecie, wymusza też dalsze jej przemiany. Autorka czyni więc celem swych badań rozpoznanie, w jaki sposób kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów oddziałuje obecnie na ich osiągnięcia w szkole. Zmierza też do określenia roli technologii informacyjno-komunikacyjnych w tworzeniu środowiska sprzyjającego kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów. Cele te są ważne ze względów poznawczych, mają też duże znaczenie dla codziennej praktyki szkolnej.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Tło kompetencyjne*, mgr Katarzyna Socha omawia podstawowe pojęcia stosowane w pracy (*społeczeństwo informacyjne, społeczeństwo oparte na wiedzy, kompetencje, kompetencje kluczowe, kompetencje informacyjne, analfabetyzm informacyjny, analfabetyzm naukowy*). Przedstawia też dotychczasową wiedzę, chyba na wyrost określoną jako teorie, dotyczącą kształtowania kompetencji kluczowych z wykorzystaniem narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych. Czyni to ze zmiennym powodzeniem. O ile na przykład próba ustalenia relacji pojęć: *społeczeństwo informacyjne, społeczeństwo oparte na wiedzy* została przeprowadzona precyzyjnie i kompetentnie, o tyle analiza pojęcia kompetencji jest już mniej udana. Doktorantce udało się przedstawić chaos i zamie-

szanie, które wprowadzają definicje różnych autorów, ale sama nie zdołała się z tego odpowiednio wywikłać.

W rezultacie na s. 21 stwierdza więc: „Wydaje się, że nie ma różnicy między kompetencjami i umiejętnościami i oba te terminy są opisane jako synonimy”. Jednak w innym miejscu na tej samej stronie podaje, że kompetencje nie ograniczają się do umiejętności, gdyż „przez kompetencje uczniów rozumiemy sumę ich wiedzy i umiejętności”. Dalej, na s. 22 to pojęcie jeszcze bardziej rozszerza pisząc, że kompetencje są kombinacją skomplikowanych umiejętności poznawczych, wysoce zintegrowanych struktur wiedzy, umiejętności interpersonalnych i społecznych, postaw i wartości, a kompetencje indywidualne obejmują wiedzę, umiejętności, wartości i standardy, motyw, etykę pracy, entuzjazm, własny wizerunek. Tak szerokie ujęcie jest badawczo mało przydatne, praktycznie empirycznie niemierzalne. Katarzyna Socha niestety nie podała własnej, autorskiej definicji kompetencji, nie wybrała też tej z istniejących, którą przyjęła w pracy. Mam nadzieję, że brak ten nadrobi już w odpowiedzi na recenzję i autoreferacie, a także w ewentualnej publikacji opartej na treści rozprawy doktorskiej.

Zdecydowanie lepiej przedstawia się analiza pojęć: *kompetencje kluczowe*, *kompetencje informacyjne*, *analfabetyzm informacyjny*, *analfabetyzm naukowy*. Tu autorka nie tylko ogranicza się do przeglądu istniejących definicji, ale wybiera najbardziej właściwe ze względu na potrzeby własnych badań. Na uwagę zasługuje uporządkowanie przez Autorkę kompetencji wymienianych w dokumentach Parlamentu Europejskiego i Rady Europy dokonane w tabeli 2. Dobrze wypada przegląd analiz prowadzonych przez różnych autorów, które dotyczą kształtowania kompetencji kluczowych z wykorzystaniem narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych. Przekonujące są również rozważania na temat znaczenia kompetencji informacyjnych dla efektywnego uczenia się i nauczania.

Rozdział metodologiczny w ogólnych zarysach jest skonstruowany i napisany prawidłowo. Autorka rozprawy trafnie określa przedmiot i cele badań, dobrze formułuje główny problem badaczy i problemy szczegółowe oraz odpowiadające im hipotezy. Dokładnie charakteryzuje metody i techniki badawcze oraz organizację i przebieg badań. Niekonsekwencje występują w wykazie zmiennych i ich wskaźników. O ile

podstawowy zestaw zmiennych oznaczony literami a, b, c nie budzi wątpliwości, o tyle ich rozszerzenie w uszczegółowieniu zmiennej niezależnej b (stosowanie TIK w nauczaniu i uczeniu się) jest błędne. „Podstawa programowa” oraz „wymagania egzaminacyjne” to dwie niezależne zmienne, które nie są składnikami wymienionej głównej zmiennej niezależnej. Są to zmienne kontekstowe, czy inaczej – interweniujące. Takich zmiennych w przeprowadzonym badaniu było znacznie więcej: kwalifikacje nauczycieli, wyposażenie szkoły, klimat szkoły, środowisko rodzinne itp.

Na uznanie i wysoką ocenę zasługuje natomiast zastosowanie przez Autorkę jako głównej metody badawczej eksperymentu pedagogicznego, staranność doboru grupy eksperymentalnej i kontrolnej oraz organizacja i przebieg badań. Wyniki badań mgr Katarzyna Socha przedstawiła w rozdziale III. Są one interesujące, dobrze zaprezentowane, starannie ilustrowane graficznie. Analiza znaczenia stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych dla efektywnego kształtowania kompetencji kluczowych w nauczaniu i uczeniu się biologii oraz innych przedmiotów przyrodniczych wypadła przekonująco. Autorka ukazała ważniejsze wyniki badań, tendencje i zależności na licznych wykresach. Szkoda tylko, że wykresom na ogół nie towarzyszą tabele zawierające dokładne dane liczbowe i procentowe. Obniża to wartość informacyjną przedstawionego materiału, utrudni też ewentualne odwołania do prezentowanych wyników badań przez innych autorów. Także komentarze do poszczególnych wykresów powinny być bardziej rozwinięte. Często ograniczają się do analiz frekwencyjnych, co może powodować niedostrzeganie rysujących się tendencji lub stawienie dalszych hipotez na podstawie uzyskanych danych. Na przykład z danych przedstawionych na wykresie 21 (s. 96) dotyczących wykorzystania narzędzi TIK w trakcie zajęć szkolnych wynika tradycyjny wizerunek dydaktyki szkolnej, która koncentruje się na przedstawieniu nowego materiału, utrwalaniu wiadomości oraz kontroli i ocenie osiągnięć uczniów. W komentarzu są powtórzone dane statystyczne, brak jednak wynikającego z nich wniosku. Po kilkunastu stronach, w dyskusji na temat uzyskanych wyników mgr Katarzyna Socha stwierdza, że prace innych autorów (Kędzierska, Wnęk-Gozdek) dostarczają informacje o tym, że innowacje technologiczne są w szkołach wykorzystywane do wzmocnienia tradycyjnych metod nauczania. Nie dostrzega jednak, że taki sam wniosek mogłaby wyprowadzić na podstawie badań własnych.

Recenzowaną pracę kończą wnioski i rekomendacje. Kierowane są one do różnych podmiotów kształtujących politykę oświatową, komisji programowych (a chyba nie: Komisji Edukacji Narodowej), placówek kształcenia nauczycieli, szkół i nauczycieli. Wnioski i rekomendacje są sformułowane prawidłowo. Są dobrze udokumentowane w trakcie analizy literatury oraz w badaniach własnych.

Biorąc pod uwagę całość przedstawionej do recenzji pracy pt. *Znaczenie technologii informacyjnej w kształtowaniu kompetencji kulturowych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej* stwierdzam, że spełnia ona warunki stawiane rozprawom doktorskim w *Ustawie stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami). Dostrzeżone przeze mnie usterki nie wpłynęły na prawidłowość całego toku badań i omówienia ich wyników, a ich zasygnalizowanie miało jedynie na celu zwrócenie uwagi na błędy, których Autorka powinna unikać w dalszych pracach badawczych. Stawiam więc wniosek o dopuszczenie mgr Katarzyny Sochy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Miroslaw Rymanowski